

*dr inż. Roman Chorób*¹

Katedra Metod Ilościowych i Informatyki Gospodarczej, Wydział Ekonomii
Uniwersytet Rzeszowski

*mgr inż. Elżbieta Chorób*²

Biblioteka Główna
Uniwersytet Rzeszowski

Informacja, wiedza i zaufanie w kreowaniu ekspansji innowacyjnych struktur integracyjnych w dobie społeczeństwa cyfrowego

WPROWADZENIE

Atrybutem ludzi jest generowanie, przetwarzanie i stosowanie informacji. Współczesna rewolucja informacyjna, wzbudzona przez technologie informacyjno-telekomunikacyjne (ICT), wprowadziła radykalne zmiany udziału informacji w aktywności człowieka. Uległa zmianie rola i znaczenie informacji w działalności gospodarczej, życiu społecznym, rodzinnym i indywidualnym ludzi [Zacher, 2007, s. 18–19].

Zaobserwowano, że infrastruktura informacyjno-telekomunikacyjna, oprócz aspektów technicznych takich jak: łatwość, szybkość przesyłu i wyszukiwania informacji oraz pojemność urządzeń do jej sortowania i gromadzenia, wywiera istotny wpływ na zachowania społeczne [Poskrobko, 2011, s. 47–54].

Informacja i wiedza, jak się wydaje, są kluczowymi czynnikami rozwoju społeczeństw, a ich intensywne zastosowanie w wywoływaniu oraz prowadzeniu procesów gospodarczych i społecznych winno przekształcić narody w globalne społeczeństwo informacyjne. Przekonanie o zachodzeniu takiego procesu zachęciło wielu ludzi do postawienia tezy o tym, że tworzy się obecnie Nowy Ład Gospodarczy.

¹ Adres korespondencyjny: Katedra Metod Ilościowych i Informatyki Gospodarczej, Wydział Ekonomii, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 2/402, 35-601 Rzeszów, e-mail: rchorob@ur.edu.pl, tel. 17 872 17 41.

² Adres korespondencyjny: Biblioteka Główna, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 2A/110, 35-601 Rzeszów, e-mail: echorob@ur.edu.pl, tel. 17 785 51 09.

Za podstawową przyczynę zachodzących zmian uważa się rewolucję informatyczną, a zwłaszcza jej wymiar „sieciowy”, którego niepodważalnym przykładem jest Internet. Z tego właśnie powodu uważa się, że bardziej adekwatne jest mówienie o społeczeństwie sieciowym (lub społeczeństwie konekcyjnym) niż o społeczeństwie informacyjnym [Januszko, 2005, s. 107–113].

Niemal każda nowa inicjatywa wiąże się z niepewnością, z ryzykiem, zwłaszcza wówczas, gdy osoba podejmująca nowe działania nie posiada odpowiedniej wiedzy, doświadczenia czy też nie identyfikuje czynników determinujących powodzenie określonego przedsięwzięcia. Jednym z czynników ograniczających tę niepewność jest sprawnie działający system informacji rynkowej i strategii marketingowej.

Pozwala on podmiotom gospodarczym lepiej poznać otaczającą rzeczywistość, przez co mogą szybciej i bardziej elastycznie dostosować się do nowo powstałej sytuacji. Istotną rolę w tym procesie pełni odpowiedni zasób wiedzy, nabyte doświadczenie, jak również zaufanie, jakim obdarzają siebie nawzajem członkowie organizacji. Dzięki globalnej sieci Internet tracą na znaczeniu bariery wymiany informacji wynikające dotychczas z niedoskonałości tradycyjnych nośników i kanałów przekazu [Drozd, 2003, s. 103–108].

Zagadnienie to jest szczególnie istotne dla prawidłowego rozwoju procesów integracyjnych oraz działań innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłu spożywczego zachodzących w sferze polskiego agrobiznesu konkurującego z rolnictwem i przetwórstwem Unii Europejskiej.

Podstawowym celem opracowania jest próba wskazania znaczenia wiedzy i transferu informacji w rozwoju innowacyjnych więzi integracyjnych, jakimi są struktury klastrowe.

Szczególną rolę w kreowaniu ekspansji powiązań integracyjnych spełnia zaufanie, jakim obdarzają siebie nawzajem uczestnicy układu zintegrowanego, ze wskazaniem na kluczową funkcję lidera klastra. Podjętą tematykę starano się osadzić w funkcjonującym społeczeństwie informacyjnym kreującym gospodarkę opartą na wiedzy (GOW).

SPÓŁCZEŃSTWO INFORMACYJNE, CYFROWE CZY SPÓŁCZEŃSTWO SIECIOWE?

Powszechnie dostępna definicja społeczeństwa informacyjnego [Nowak, 2008, s. 25–48] określa społeczeństwo informacyjne jako takie, w którym przynajmniej 50% zawodowo czynnych osób jest zatrudnionych przy przetwarzaniu informacji. Niestety, z punktu widzenia analizy socjologicznej definicja ta nie jest adekwatna do rzeczywistych przekształceń relacji społecznych. Przede wszystkim definicja ta traktuje społeczeństwo jedynie w kategoriach pracy, jest to zatem ujęcie czysto ekonomiczne.

Taka konstrukcja definicji jest oczywistym następstwem odnoszenia społeczeństwa informacyjnego do społeczeństwa przemysłowego (traktującej zbiorowość w kategoriach zmian ekonomicznych i wytwórczych).

Warto ponadto zauważyć, że definicja ta stworzyła wewnętrzny paradoks. Z jednej strony poza społeczeństwem znajdują się wszyscy niezatrudnieni (bezrobotni, dzieci, emeryci etc.). Z drugiej strony, biorąc pod uwagę powszechność Internetu, mediów społecznych oraz sam charakter korzystania z technologii sieciowych (w tym np. mobilnych) – nawet w Polsce ponad połowa osób korzysta z Internetu w celu przetwarzania informacji. Dlatego, nie negując wcześniej przyjętej definicji społeczeństwa informacyjnego, za społeczeństwo cyfrowe należy uznać zbiorowość, w której co najmniej 50% jej członków zajmuje się przetwarzaniem informacji.

Za ujmowaniem obecnych społeczeństw w kategoriach raczej „cyfrowych” niż „informacyjnych” przemawia również innowacja wartości. Sposób, w jaki ponad połowa zbiorowości przetwarza informacje (dane) istotnie modyfikuje model znanego dotychczas społeczeństwa [Kaznowski, 2014].

Wszechobecność technologii ICT oraz mariaż komputera i telefonu w sieci Internet skłoniły badaczy do obwieszczenia nowej fazy społecznego rozwoju – społeczeństwa sieciowego. Edwin Bendyk w książce *Antymatrix. Człowiek w labiryncie sieci* wskazuje na praktyczność pojęcia sieci do analizy współczesności. Faktycznie, bez supermedium sieciowego, jakim jest Internet, nie sposób ani zrozumieć, ani zbadać natury współczesnego społeczeństwa globalnego. Sieć ta tworzy swoistą noosferę (zapożyczony tu termin – choć nie pojęcie – od Teilharda de Chardina), czyli oplatającą Ziemię pajęczynę informacyjną. Idea ta realizowana jest obecnie za pomocą serwerów WWW, których połączone działanie jest etapem wstępnym przed pojawieniem się znacznie potężniejszej sieci sztucznej inteligencji.

Zasadne i użyteczne w sensie socjologicznym, a także heurystycznym, jest zatem posługiwanie się ideą społeczeństwa sieciowego. Sieć to przecież siatka powiązań, a zarazem system zasobników i przekaźników – w najszerszym sensie system medialny. Sieć to forma mediów, których treścią jest informacja, a istotą – komunikacja [Goban-Klas, 2014; Goban-Klas, 1999; Graszewicz, 2010, s. 13–21; Kotylak, 2011, s. 161–168].

INFORMACJA I WIEDZA W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM

Zarówno informacja, jak i wiedza są niejednoznacznymi kategoriami pojęciowymi. Z jednej strony zdarza się, że przypisuje się im formę pojęć pierwotnych, niedefiniowalnych [Żelazny, 2013]. Z drugiej strony informacja może być wykorzystywana do definiowania innych pojęć, takich jak np. społeczeństwo in-

formacyjne [Czaplewski, 2012, s. 55]. Warto w tym miejscu podkreślić, że wiedza zajmuje odmienny, wyższy poziom w procesie poznawczym aniżeli informacja. Dopiero w chwili sformułowania ściśle ujętego i prawdziwego sądu na podstawie dostępnych danych i informacji można zidentyfikować pojęciowo wiedzę. Nie każda informacja jest lub może stać się wiedzą, ale każda wiedza jest (lub była) informacją. Wiedza jest swoistą pochodną informacji, która jawi się istotną składową wiedzy – w momencie zestawiania jej z kontekstem i doświadczeniem staje się wiedzą.

Tym samym informacja to pewien szczególny rodzaj dobra ekonomicznego, którego wartością użytkową jest ograniczanie niepewności oraz pełnienie potencjalnej funkcji zasobu pierwotnego w stosunku do kategorii wiedzy [Żelazny, 2011, s. 81–83]. Współczesny świat, we wszystkich swoich podstawowych wymiarach (społecznym, gospodarczym, finansowym), można określić mianem cyberrzeczywistości, której fundamentem są informacja i wiedza. Aktualnie trudno jest jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, czym tak naprawdę jest cyberrzeczywistość.

Warto natomiast zauważyć, że ten swoisty stan, charakterystyczny dla funkcjonującego społeczeństwa informacyjnego, wynika z kilku czynników, do których można zaliczyć [Wierzyński, 2014]:

- proces kształtowania się nowej cybernetycznej rzeczywistości opartej na wiedzy i ciągłym dostępie do informacji ciągle trwa, dlatego szczególnie trudno (zwłaszcza przy dynamicznie zmieniających się technologiach) formułować generalizujące wnioski odnośnie do tej rzeczywistości;
- Internet i narzędzia CT stały się współcześnie tak powszechne, że ich samą obecność w życiu codziennym trudno uznać za cechę konstytutywną nowej rzeczywistości, istotniejsze jest to, „czy” i ewentualnie „jak” są one wykorzystywane;
- cyberrzeczywistość kształtują nie tylko ludzie, ale w ni mniejszym stopniu również biznes, wielkie korporacje, koncerny, co sprawia swoiste „zainfekowanie” codziennego życia zasadami funkcjonującymi w biznesie.

W społeczeństwie informacyjnym kluczem do indywidualnego, jak i zbiorowego sukcesu jest dostęp do informacji. Dzięki nowoczesnym technologiom informacja te mogą być generowane w sposób masowy, ciągły, nieprzerwany. Znikają zatem tradycyjne bariery, które w przeszłości ograniczały zasięg oddziaływania informacji, utrudniały kumulację wiedzy. W społeczeństwie sieciowym w zaawansowanej postaci znika obowiązujący jeszcze w pierwszej fazie rozwoju Internetu klarowny podział na dwie grupy uczestników cyberrzeczywistości: jej twórców i biernych odbiorców. Obecnie każdy może być odbiorcą i twórcą jednocześnie: może być adresatem treści, ale i ich generatorem. Dominującym modelem funkcjonowania tej zbiorowości staje się otwartość i kreatywność, co w sposób naturalny sprzyja rozwojowi różnych form innowacyjności [Wierzyński, 2014].

ZARYS KONCEPCJI INNOWACYJNYCH STRUKTUR INTEGRACYJNYCH

W literaturze, odnoszącej się do problematyki dezindustrializacji, klastry gospodarcze, rozumiane jako nowe grupy współpracy podmiotów, stanowią jedną z wielu reakcji przedsiębiorstw na zachodzące zmiany związane z odchodzeniem od gospodarki tradycyjnej do gospodarki opartej na wiedzy (GOW) [Gierańczyk, 2008, s. 94]. Oznacza to, że scentralizowane struktury, charakterystyczne dla wielkich korporacji transnarodowych, coraz częściej zastępowane są strukturami sieciowymi. W tym kontekście coraz większego znaczenia nabierają umiejętności współpracy przedsiębiorstw, w tym szczególnie tych o niewielkich rozmiarach i małym potencjale.

Ustanowienie relacji między podmiotami wymaga jednak nie tylko chęci współpracy samych firm, lecz również konieczne często okazuje się wsparcie ze strony władz czy instytucji otoczenia biznesu. Podejmowane działania na rzecz wzmocnienia tworzonych struktur klastrowych mogą przyjmować funkcję swego rodzaju „polityki” wspierającej ich rozwój, rozumianej jako wspólne działania: przedsiębiorstw, władz różnych szczebli i instytucji otoczenia biznesu dla osiągnięcia celów, które je integrują, a jakimi mogą być korzyści z ekspansji klastrów gospodarczych [Klimczuk-Kochańska, 2012, s. 156].

W tym kontekście znaczenia nabiera implementacja koncepcji polityki rozwoju klastrów (*cluster-based policy*, *cluster-oriented policy*). Podwaliny jej wprowadzania stanowi duże zainteresowanie klastrami, jako innowacyjnymi strukturami integracyjnymi³. Szeroko prowadzone badania, dotyczące przyczyn powstawania oraz determinant rozwoju skupisk podmiotów, pozwoliły stwierdzić, że realizacja tej koncepcji może w istotnym stopniu przyczynić się do wzrostu konkurencyjności lokalnej i regionalnej gospodarki. Ponadto zakłada się wsparcie jej innymi rodzajami komplementarnych polityk, co oznacza konieczność ich koordynacji w celu osiągnięcia efektów synergii. Jednocześnie realizacja tej polityki, zgodna ze współczesnym sieciowym paradygmatem innowacji, powinna prowadzić do wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw [Brodzicki, 2002].

Innowacyjność gospodarki rozumiana jest jako zdolność i motywacja przedsiębiorców do ustawicznego poszukiwania i wykorzystywania w praktyce wyników prac badawczych i rozwojowych, nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków. To również doskonalenie i rozwój istniejących technologii produkcyjnych, eksploatacyjnych i dotyczących sfery usług, wprowadzanie nowych rozwiązań w organizacji i zarządzaniu, doskonalenie i rozwój infrastruktury, zwłaszcza dotyczącej gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji [por. *Zwiększanie...*, 2000; *Kierunki...*, 2006; *Zadura-Lichota*, 2013].

Struktury klastrowe charakteryzują się intensywnymi przepływami informacji i wiedzy oraz wysokim poziomem jednoczesnej konkurencji i kooperacji.

³ W literaturze często spotyka się też określenie: grono, wiązka przemysłowa, skupisko.

Głównym czynnikiem sprawczym zachowań innowacyjnych jest właśnie konkurencja rynkowa. O ile bowiem innowacyjne „otoczenie biznesu” może ułatwiać przedsiębiorstwom wprowadzenie innowacji, to konkurenci tego podmiotu zmuszają go do innowacji. Im silniejsza konkurencja wewnątrz klastra, tym większy przymus stosowania nowości produktowych i technologicznych, im słabsza konkurencja, tym mniejsza presja [Józefiak, 2006].

Innowacyjne klastry różnią się od tradycyjnych lokalnych systemów produkcyjnych tym, że istotne jest tam partnerstwo i współpraca nie tylko między firmami, ale także między firmami a światem nauki i badań. Koncepcja ta postrzega gospodarkę jako sieć wzajemnie powiązanych podmiotów gospodarczych i instytucji warunkującą zajście synergicznych efektów współpracy [Wojnicka, 2014]. Warto w tym miejscu wspomnieć, że OECD wyróżnia cztery formy powiązań w systemie innowacyjnym klastra:

1. powiązania przedsiębiorstwo – przedsiębiorstwo, np. wspólna działalność B+R, wspólne produkty, patenty;
2. powiązania przedsiębiorstwo – sfera nauki i badań oraz publiczne instytucje transferu technologii (wspólna działalność B+R);
3. rynkowy transfer technologii, tj. dyfuzja wiedzy i innowacji drogą np. zakupu maszyn, urządzeń, licencji (wydatki pośrednie na B+R);
4. mobilność pracowników oraz transfer wiedzy ukrytej, nieutożsamionej.

Warto szczególnie podkreślić, że funkcjonowanie klastra wiąże się z szeregiem potencjalnych efektów wewnętrznych – w dużym stopniu internalizowanych przez podmioty klastra (tj. niższe koszty produkcji, niższe koszty transakcyjne, pozytywne przełożenie na produktywność i rentowność), jak i efektów zewnętrznych – przenikających do systemu gospodarczego, w którym dany klaster funkcjonuje (np. wzrost potencjału konkurencyjnego i atrakcyjności inwestycyjnej, pozytywne przełożenie na poziom rozwoju gospodarczego). Korzyści i koszty klastra należy, ogólnie ujmując, rozpatrywać na poziomie firmy (poziom mikro), branży (poziom mezo) oraz gospodarki regionu/państwa (poziom makro) [Brodzicki, 2012, s. 17].

Warto zauważyć, że struktury klastrowe to forma współpracy przedsiębiorstw coraz bardziej popularna w Polsce. Koncepcja stanowi jednocześnie punkt wyjścia do nowego sposobu myślenia o kreowaniu międzynarodowej konkurencyjności gospodarki narodowej i regionalnej. Konkurencyjności rozumianej jako kompleksu czynników warunkujących stabilny rozwój społeczny regionu [Niedzielski, 2008, s. 7].

Ich cechą specyficzną jest ponadsektorowy charakter, bowiem w skład typowego klastra zaliczane są zarówno przedsiębiorstwa kluczowych branż wytwórczych, przemysłów powiązanych, jak i cały szereg wyspecjalizowanych instytucji świadczących usługi dla podmiotów klastra typu: instytucje badawczo-rozwojowe, fundusze kapitałowe, firmy szkoleniowe, marketingowe, analityczne itp. [Hołub-Iwan, 2008, s. 8].

ZAUFIANIE JAKO JEDNA Z DETERMINANT ROZWOJU STRUKTUR KLASTROWYCH

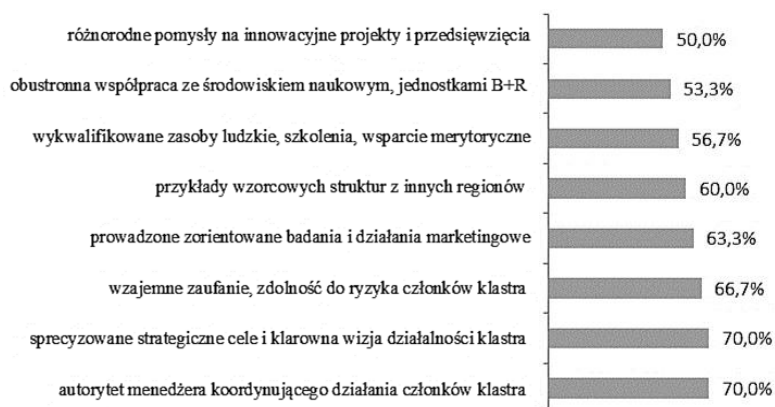
Zaufanie jest głównym wytworem norm społecznego współdziałania, zakotwiczonego w kulturze narodowej i grupowej, które składają się na kapitał społeczny [por. Fukuyama, 2000]. Współczesne badania pokazują bezpośrednie związki zaufania z innymi procesami w otoczeniu gospodarczym. Transparentność stosunków gospodarczych i publicznych wymaga minimalnego poziomu zaufania zakotwiczonego w relacjach międzyludzkich [Krannich, 2013, s. 55]. Warto zauważyć, że zaufanie opiera się na oczekiwaniach wobec innych ludzi, zatem rozumienie tych oczekiwań jest niezbędne do budowania stosunków ufności. Takie podejście zakłada podobny albo powiązany przekrój zdarzeń i wspólne podzielane znaczenia. Rola wspólnych znaczeń i wspólnych wartości jako podstawa zaufania została określona przez wielu naukowców, na przykład przez Francisę Fukuyamę [Fukuyama, 1997]. Wspólne wartości dają układ odniesienia normom społecznym, które stwarzają przewidywalność i wiarygodność, a dzięki temu dają szansę na zespolone, kooperatywne działanie.

Dla procesu tworzenia sieci lub struktur klastrowych istotnym elementem empirycznego doświadczenia jest również przekonanie, że zaufanie może być wywoływane nawet między ludźmi z innych kultur organizacyjnych albo między jednostkami, które nie dzielą się żadnymi wartościami poza ich ograniczonymi celami handlowymi [Huotari, 2005]. Zaufanie stwarza możliwości ograniczania kosztów transakcyjnych, które są niezmiernie istotne w funkcjonowaniu mechanizmów, gdzie z jednej strony wszelkie partykularyzmy, a z drugiej strony nadmiar regulacji i procedur mogą zaburzyć zarówno sam sposób funkcjonowania klastra, jak i wpłynąć na dominację kultury korporacyjno-biurokratycznej. Ponadto kapitał społeczny, którego elementem jest kultura organizacyjna, z wyeksponowanym wśród innych kulturowych wartości zaufaniem, może regulować elementy zachowań ludzkich w relacjach osobowych i międzyorganizacyjnych w taki sposób, aby ograniczać w przedsiębiorstwach i pomiędzy partnerami biznesowymi występujące zawsze koszty transakcyjne [Krannich, 2013, s. 58].

Członkowie organizacji (głównie menedżerowie) mogą wzmacniać i ugruntowywać zaufanie, budując kapitał społeczny i adaptując nowe elementy kultury organizacyjnej [Fukuyama, 2000]. Relacje te mogą zostać ukształtowane zarówno w organizacjach, jak i pomiędzy podmiotami kooperującymi. Każdy z elementów kreacji zaufania oraz powiązań zachodzących pomiędzy nimi powinien być dobrze poznany i zrozumiany przez zarządzających. Godny uwagi jest fakt, że w środowisku biznesowym wiele krajów wspiera rozwój klastrów przemysłowych, gdzie firmy mogą rozwijać umiejętności i konkurencyjną pozycję wobec światowych liderów branżowych [Kuei-Hsien, 2010, s. 141–155 za: Knop, 2013, s. 61], między innymi poprzez udostępnianie zasobów, możliwości innowacyjnych i transfer wiedzy. Coraz więcej naukowców dowodzi wartości klastrów

w podnoszeniu przez daną firmę przewagi konkurencyjnej, a także konkurencyjności regionalnej. Organizacyjna wiedza, oparta na wykorzystaniu zaufania ma istotne znaczenie, gdyż klastry przemysłowe stanowią unikalne środowisko dla dostępu do zasobów wiedzy w skróconym procesie absorpcji wiedzy [Saxenian, 1994 za: Knop, 2013, s. 61–62].

Potwierdzeniem powyższych rozważań, w kontekście znaczenia zaufania w rozwoju innowacyjnych powiązań integracyjnych, mogą być wyniki badań przeprowadzonych przez autorów niniejszego opracowania⁴. Na rys. 1 zaprezentowano determinanty, które zdaniem przedsiębiorców warunkują nawiązanie i ekspansję struktur klastrowych.

Rysunek 1. Determinanty rozwoju struktur klastrowych w opinii przedsiębiorców

Źródło: opracowanie własne.

Analizując dane przedstawione na rys. 1, należy zauważyć, że kluczowymi czynnikami zainicjowania i rozwoju struktur klastrowych, zdaniem większości ankietowanych przedsiębiorców, są: autorytet menedżera koordynującego działania uczestników struktury oraz konkretne cele i przejrzysta wizja działalności klastra (w obu przypadkach po 70,0% wskazań). Na szczególną uwagę, z racji podjętego tematu niniejszego opracowania, zasługuje trzecia pozycja, na której uplasowały się: większa otwartość, wzajemne zaufanie i zdolność do ponoszenia ryzyka w biznesie (66,7%). Kolejną grupę czynników, które mogą przyczynić się do sukcesu klastra, na jakie zwrócili uwagę respondenci, stanowiły: prowadzone zorientowane badania i działania marketingowe (63,3%) oraz przykłady podobnych sprawdzonych struktur z innych regionów (60,0%). Na dalszych pozycjach

⁴ Badania pilotażowe przeprowadzono w 2014 roku wśród 30 przedsiębiorców skupionych w Podkarpackim Klastrze Rolno-Spożywczym (dane nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wybrać kilka odpowiedzi).

uplasowały się: wykwalifikowane zasoby ludzkie, szkolenia, wsparcie merytoryczne; współpraca ze środowiskiem naukowym, jednostkami B+R oraz pomysły na realizację innowacyjnych projektów i przedsięwzięć.

Jak się okazuje, do zbudowania przyjaznych i trwałych relacji między członkami klastra konieczne jest więc wzajemne zaufanie, bez którego klastr będzie tylko i wyłącznie strukturą fasadową. Pokonanie bariery mentalnej w postaci braku zaufania wobec biznesowych partnerów jest kluczem do sukcesu całego przedsięwzięcia. Warto podkreślić, z czym zgadzają się również autorzy niniejszego opracowania, że struktury klastrowe mogą być swego rodzaju panaceum na chroniczny kryzys zaufania w Polsce i najlepszym przykładem na to, że współpraca oparta na wzajemnym szacunku po prostu się opłaca [Wierzyński, 2014].

PODSUMOWANIE

Konkludując, należy stwierdzić, że umiejętność zarządzania informacją i wiedzą w strukturze klastrowej jest istotnym czynnikiem warunkującym jej dynamiczny rozwój. Kierowanie strukturą klastrową stwarza również coraz większe zapotrzebowanie na budowanie zaufania pomiędzy uczestnikami tej struktury. Warto ponadto zauważyć, że w stosunkach między organizacjami zaufanie zwiększa wspólnotowe tendencje do kreowania procesów uczenia się, bowiem zachęca ono do dzielenia się i ujawniania informacji, a tym samym ogranicza stale rosnące koszty transakcyjne. Wartość udziału w klastrze wynika głównie z zaufania, jak również bezpośredniego i pośredniego pozyskiwania wiedzy, powstałej w wyniku zaangażowania się w działania z innymi podmiotami w klastrze [Krannich, 2013, s. 64]. Zasadniczym warunkiem dynamicznej ekspansji struktur klastrowych jest zatem niwelowanie barier mentalnych wynikających z braku zaufania do uczestników gry rynkowej, ich wiarygodności, kultury biznesowej czy wręcz rzetelności. Poziom zaufania, stanowiąc kluczowy czynnik kapitału społecznego, jest zatem podstawą budowania każdej struktury sieciowej kooperacji.

BIBLIOGRAFIA

- Brodzicki T. i in., 2002, *Uwarunkowania rozwoju nowoczesnych technologii w Gdańsku*, Opracowanie IBnGR, Gdańsk.
- Brodzicki T., Kuczevska J. (red.), 2012, *Klastry i polityka klastrowa w Polsce. Konkurencyjność przedsiębiorstw, sektorów i regionów*, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Czaplewski M., 2012, *Informacja – jej podstawowe koncepcje i komponenty*, „Rynek Informacji i Komunikacji”, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 746 (101), Szczecin.

- Drozd K., Chorób R., 2003, *Wpływ nowych technologii na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego i procesy integracyjne w gospodarce*, Materiały Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Współczesne procesy integracyjne w wymiarze społeczno-ekonomicznym”, Rzeszów–Polańczyk 9–11 X 2003 r.
- Fukuyama F., 2000, *Wielki wstrząs: natura ludzka a odbudowa porządku społecznego*, Wyd. Bertelsmann Świat Książki, Warszawa.
- Fukuyama F., 1997, *Zaufanie: kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Gierańczyk W., 2008, *Problematyka definiowania zmian w tendencjach lokalizacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych w dobie globalizacji*, Prace Komisji Geografii Przemysłu, Warszawa–Kraków, nr 11.
- Goban-Klas T., Sienkiewicz P., 1999, *Spoleczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wyd. Fundacji Postępu Telekomunikacji, Kraków.
- Goban-Klas T., *Spoleczeństwo masowe, informacyjne, sieciowe czy medialne?*, <http://users.uj.edu.pl/~usgoban/files/spoleczenstwomedialne.doc> (dostęp: 08.10.2014).
- Graszewicz M., Lewiński D., 2010, *Co to jest społeczeństwo sieciowe i dlaczego ono nie istnieje?*, „Nowe Media”, Studia i Rozprawy, Wyd. Naukowe Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, nr 1.
- Hołub-Iwan J., Małachowska M., 2008, *Rozwój klastrów w Polsce. Raport z badań*, Szczecińska Fundacja Talent-Promocja-Postęp, Szczecin.
- Huotari M.L., Iivonen M., 2005, *Knowledge processes: A strategic foundation for the partnership between the university and its library*, „Library Management”, Vol. 26, No. 6/7, <http://dx.doi.org/10.1108/01435120410609743>.
- Januszko W., 2005, *Czy podążanie współczesnych społeczeństw w stronę struktur sieciowych stwarza szanse czy zagrożenia?* [w:] *Od informacji naukowej do technologii społeczeństwa informacyjnego*, red. B. Sosińska-Kalata, M. Przystek-Samokowa, Wyd. Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa.
- Józefiak C., 2006, *Pobudzanie innowacji* [w:] *Raport o innowacyjności Polski w 2006 roku*, red. T. Baczek, INE PAN, Warszawa.
- Kaznowski D., *Spoleczeństwo informacyjne a społeczeństwo cyfrowe: definicja*, <http://networkeddigital.com/2012/02/20/spoleczenstwo-informacyjne-a-spoleczenstwo-cyfrowe-definicja>.
- Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007–2013*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2006.
- Klimczuk-Kochańska M., 2012, *Polityka rozwoju klastrów w województwie podlaskim – dotychczasowe doświadczenia i kierunki rozwoju*, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Optimum. Studia Ekonomiczne, nr 4 (58).
- Knop L., Stachowicz J. i in. (red.), 2013, *Modele zarządzania klastrami. Wybrane przykłady*, Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Kotylak S., 2011, *Analiza sieci społecznych (SNA) jako narzędzie audytu rozwoju komunikacji społeczeństwa informacyjnego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 650 (67), Szczecin.
- Krannich M., 2013, *Zaufanie w klastrze* [w:] *Modele zarządzania klastrami. Wybrane przykłady*, red. L. Knop, J. Stachowicz i in., Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice.

- Kuei-Hsien N., 2010, *Organizational trust and knowledge obtaining in industrial clusters*, "Journal of Knowledge Management", Vol. 14.
- Niedzielski P., Narętkiewicz P., Pluciński M., Skweres-Kuchta M., 2008, *Innowacyjność i struktury klastrowe w województwie zachodniopomorskim*, Transport Spedycja Logistyka, WN US, Szczecin.
- Nowak J.S., 2008, *Spółeczeństwo informacyjne – geneza i definicje* [w:] *Spółeczeństwo informacyjne. Krok naprzód, dwa kroki wstecz*, red. P. Sienkiewicz, J.S. Nowak, Polskie Towarzystwo Informatyczne – Oddział Górnośląski, Katowice.
- Poskrobko B., 2011, *Gospodarka oparta na wiedzy. Materiały do studiowania*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok.
- Saxenian A.L., 1994, *Regional Advantage: Culture and Competition in Silicon Valley and Route 128 Cambridge*, Harvard University Press, MA.
- Wierzyński W., *Klaster to zaufanie*, http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_86196.asp?soid=02091BA6083F43EA929DC1546E4B1599.
- Wierzyński W., *Rola społeczeństwa informacyjnego w zwiększaniu innowacyjności*, http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_86196.asp?soid=F097F77CB45F4895843C368AD881CE94 (dostęp: 08.10.2014).
- Wojnicka E., *Klustry przemysłowe a regionalne systemy innowacyjne*, http://www.klasterchemiczny.pl/potencjal_klastrow (dostęp: 08.10.2014).
- Zacher L., 2007, *Transformacje społeczeństw od informacji do wiedzy*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa.
- Zadura-Lichota P., 2013, *Świt innowacyjnego społeczeństwa. Trendy na najbliższe lata*, PARP, Warszawa.
- Zwiększenie innowacyjności gospodarki w Polsce do 2006 roku*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2000.
- Żelazny R., 2011, *Ekonomia wieku informacji i wiedzy – w kierunku teorii gospodarki wiedzy i nowej specjalizacji* [w:] *Rozwój ekonomii jako dziedziny nauki ze szczególnym uwzględnieniem tendencji do specjalizacji*, red. G. Musiał, Wydawnictwo UE Katowice.
- Żelazny R., 2013, *Spółeczeństwo informacyjne. Raport Obserwatorium ICT*, Park Naukowo-Technologiczny „Technopark Gliwice”, Gliwice.

Streszczenie

Głównym celem opracowania jest próba wskazania znaczenia wiedzy i transferu informacji w rozwoju innowacyjnych więzi integracyjnych, jakimi są struktury klastrowe. Szczególną rolę w kreowaniu ekspansji powiązań integracyjnych spełnia zaufanie, jakim obdarzają się nawzajem uczestnicy układu zintegrowanego, ze wskazaniem na lidera klastra.

Zasadniczą rolę, jaką odgrywają klustry w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy jest wspieranie dyfuzji wiedzy i innowacji wewnątrz klastra, a także poza nim m.in. poprzez przepływ informacji pomiędzy przedsiębiorstwami a sferą B+R. W opracowaniu dowiedziono, że prawidłowo funkcjonujące, jak również tworzące się struktury integracyjne występujące w gospodarce są jednym z istotnych warunków jej dynamicznej ekspansji.

Słowa kluczowe: wiedza, informacja, innowacje, zaufanie, powiązania integracyjne

Information, Knowledge and Confidence in Creating the Expansion of Innovative Integration Structures in the Era of the Digital Society

Summary

The main objective of this paper is to indicate the importance of knowledge and information transfer in the development of innovative integration ties, such as clustered structures. A special role in shaping the expansion of ties integration's the trust between, participants of the integrated system, indicating the leader of the cluster.

The fundamental role played by clusters in building a knowledge-based economy is to promote the diffusion of knowledge and innovation within the cluster, as well as outside it, among others, through the flow of information between enterprises and R&D. The study demonstrated that a properly functioning, as well as the developing structure of the integration occurring in the economy, is one of the essential conditions of its rapid expansion.

Keywords: knowledge, information, innovation, trust, relationship integration

JEL: D83, O31, F15, G32, E24